

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
III Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 3
3 листопада 2023 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2023 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів III Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (3 листопада 2023 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. Вип. III. 272 с.

Організаційний комітет:

- Богуш А. М. – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
- Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
- Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
- Булгакова О.Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
- Левицька М.І. – методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Розділ II

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОСТОРИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ

**К. психол. н., доц. О. Г. Бабчук
Магістрантка О. Сікора**

Звертаючись до принципів та умов формування толерантності, ми виходимо з того, що з усіх форм і видів толерантності найбільш значущою для цілей сучасної освіти є міжособистісна толерантність - особливий спосіб побудови взаємовідносин, міжособистісної взаємодії та спілкування з іншими людьми, зокрема – «іншими». Саме в цьому виді толерантності найяскравіше проявляються всі основні аспекти проблеми толерантності - як з погляду її вивчення, так і з погляду формування та розвитку [6].

Наукових робіт щодо формування та розвитку толерантності, з позначенням певних принципів і умов для цього - чимала кількість. Деякі роботи (А. Панфілової, Л. Почебут та ін.) виходять із «просвітницької» позиції основна думка яких полягає в тому, що головний наголос під час формування толерантності в освітньому процесі має бути зроблено на передачу знань і понять про толерантність та її необхідність. Інша частина робіт (Н. Глуханюк, М. Петрової, І. Слободчикова та ін.) говорить про обмеженість такої «просвітницької» позиції у формуванні толерантності, кажучи про те, що самі лише лекції не розв'яжуть проблеми формування толерантності, тому що не можна «натаскати» на толерантність, навчити вимовляти «правильні» слова, обмежуватися лише «знаннєвою складовою», говорячи про необхідність

зовсім інших умов формування толерантності.

На сьогоднішній день, безліччю вчених серед одних із найефективніших засобів формування толерантності позначаються інтерактивні методи навчання. Для розуміння сутності інтерактивних методів навчання необхідно звернутися до поняття методів навчання взагалі.

Термін «метод» походить від грецького слова «methodos», що означає шлях, спосіб просування до істини, очікуваного результату. У педагогічній практиці під методом за традицією прийнято розуміти впорядкований спосіб діяльності з досягнення навчально-виховних цілей. Під методами навчання розуміють сукупність шляхів, способів досягнення цілей, вирішення завдань освіти. Можна зустріти й таке визначення: «Методи навчання - система послідовних, взаємопов'язаних дій учителя й учнів, що забезпечують засвоєння змісту освіти, розвиток їхніх розумових сил і здібностей, оволодіння засобами самоосвіти та самонавчання» [2, 5].

Інтерактивні методи навчання є складовою частиною всіх методів навчання. Як слово, що визначає головну особливість цих методів навчання, використовується прикметник «інтерактивний» (від англ. «inter» – заємний і «action» – дія), що означає «такий, що ґрунтується на взаємодії». Однак, взаємодія, будучи основоположним елементом будь-якої освітньої діяльності, більшою чи меншою мірою присутня при використанні практично будь-якого методу навчання. У такому разі цілком природно виникає необхідність розібратися в сутності поняття «інтерактивність» [1, 4].

Американський соціолог і психолог Д. Мід, основоположник інтеракціонізму, розглядав розвиток суспільства і соціального індивіда («соціальне Я») в нерозривній єдності. Він вважав, що походження Я цілком соціальне, а головна його характеристика - ставати об'єктом самоспостереження, саморефлексії та самоконтролю.

Представники «символічного інтеракціонізму» (Г. Блумберг, Р. Сірс) розглядали взаємодію між людьми

як безперервний діалог, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють одне одного.

Представники пізнішого інтеракціонізму (М. Кун, Т. Шібутані), досліджуючи природу соціальних процесів, вбачали в їхній основі вироблення та зміну соціальних значень, постійне визначення та перевизначення ситуацій взаємодії їхніми учасниками. Структура особистості з точки зору інтеракціонізму залежить від характеру безпосередньої взаємодії з оточуючими, що забезпечує її активність і контроль над власною поведінкою відповідно до соціальних норм, ролей, рольових очікувань, соціальних настанов партнерів по взаємодії.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в контексті навчання під інтерактивністю розуміють не просто процес взаємного впливу об'єктів один на одного, а спеціально організовану пізнавальну діяльність, що має яскраво виражену соціальну спрямованість.

Отже, до інтерактивних методів навчання можуть бути віднесені методи навчання, що організують процес соціальної взаємодії, на основі якого в учасників виникає якесь «нове» знання (новоутворення), яке народилося безпосередньо під час цього процесу або стало його результатом.

Важливо зазначити, що інтерактивне навчання - це навчання, занурене в спілкування, але не заміщене ним. Воно зберігає кінцеву мету й основний зміст освітнього процесу, але видозмінює форми транслявальних (передавальних) на діалогові. Часто інтерактивні методи об'єднують під поняттям «навчанням через спілкування», через досвід. Інтерактивні методи – «навчання через спілкування» - ґрунтуються на вмінні прийняти чужу точку зору та підтримці, атмосфері, що сприяє чесності та відкритості комунікації, на заохоченні та керівництві, на згоді та довірі учасників процесу. Інтерактивні методи навчання - це модель відкритого обговорення, що розвиває в людях уміння сперечатися, дискутувати та вирішувати конфлікти мирним шляхом [1,

3, 4].

Одним з основних, і найбільш популярним дискусійним методом є «мозковий штурм» - використовуваний для групового вирішення проблеми. Мозковий штурм спрямований на генерування ідей і пошук рішень як теоретичних, так і практичних проблем. Спочатку потрібно проаналізувати проблему, а потім виробити рішення. Мозковий штурм сприяє активній участі та передбачає її. Він стимулює учасників використовувати максимально творчий підхід до проблеми. Сутність мозкового штурму в тому, що абсолютно кожен з учасників, у спеціально організованому порядку пропонує свої ідеї з приводу обговорюваної проблеми. Під час мозкового штурму записуються тільки ідеї. На цій стадії не вимагають пояснення і не допускають критики або втручання у висловлені ідеї. На наступному етапі отримані ідеї розподіляються за категоріями та аналізуються.

Говорячи про ігрові методи навчання, доцільно поділити їх на операційні та рольові.

Одним із різновидів операційних ігор є – «ділова гра». Нині в нашій країні зареєстровано понад двохсот найменувань ділових ігор різних типів - навчальних, дослідницьких, корекційних тощо.

Ділові ігри проходять, як правило, у формі узгодженого групового розумового пошуку, із залученням до комунікації всіх учасників гри. Суть ділової гри являє собою змодельовану ситуацію з різними, часто протилежними інтересами її учасників і необхідністю ухвалення будь-якого рішення після закінчення або під час гри. Наприклад, один з учасників є автором, який висловлює свою точку зору на змодельовану проблемну ситуацію. Другий учасник є реципієнтом, який, сприймаючи авторський текст, будує образ того, що зрозумів, щоб реконструювати авторську точку зору. Третій учасник комунікації в рамках ділової гри може бути критиком, який, спираючись на результати ухваленого рішення, виробляє свою власну точку зору,

більш оформлену і досконалу. Четвертий учасник - організатор комунікації - узгоджує всі види робіт і перетворює розрізнені зусилля на цілеспрямований рух з удосконалення авторської точки зору тощо. Завершується ділова гра підбиттям підсумків, де основна увага спрямована на аналіз її результатів, найбільш значущих для практики. Однак завершальну фазу може бути розширено до рефлексії всього перебігу гри. Об'єктами такої рефлексії можуть стати: динаміка індивідуальних, групових, міжгрупових траєкторій руху мисленневих процесів; динаміка утворення колективної думки на основі змін у міжособистісних відносинах; позиційність гравців і міжпозиційні відносини тощо.

Ще більший інтерес для вдосконалення особистості становлять рольові ігри, за умов яких індивіда зіштовхують із ситуаціями, релевантними тим випадкам, що характерні для його реального життя та діяльності, і коли ставлять перед необхідністю змінити свої установки. Тоді створюються умови для формування нових, більш ефективних комунікативних навичок.

Тренінг - заслуговує на особливу увагу в контексті цієї дипломної роботи, оскільки, будучи одним з інтерактивних методів навчання, з одного боку, він одночасно є й основною формою організації всіх інших інтерактивних методів навчання, тобто проведення тренінгу має на увазі використання всіляких інтерактивних методів навчання і групової взаємодії.

У широкому сенсі слова під тренінгом розуміють таке навчання, в якому основна увага приділяється практичному відпрацюванню досліджуваного матеріалу, коли в процесі моделювання спеціально заданих ситуацій ті, хто навчається, мають можливість розвинути й закріпити необхідні знання та навички, змінити своє ставлення до власного досвіду та застосованих у роботі підходів. Він навчає нових навичок, допомагає освоїти інші психологічні можливості. Його особливість у тому, що той, хто навчається, займає актив-

ну позицію, а засвоєння навичок відбувається в процесі проживання, особистого досвіду поведінки, відчуття, діяння.

Розглянувши інтерактивні методи навчання, ми можемо говорити про те, що сутність їх дуже співзвучна із суттю формування толерантності. Також за допомогою них можливе створення необхідного сприятливого простору для її формування, адже інтерактивні методи навчання мають низку специфічних особливостей і можливостей для цього.

Отже, інтерактивні методи навчання створюють атмосферу доброзичливості та підтримки, що дає можливість переживання позитивних емоцій з приводу конструктивної взаємодії з іншими людьми, що видається вкрай важливим у формуванні толерантності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуткевич Т.В. Методи інтерактивного навчання на практичних заняттях з психології. Методичні рекомендації. Вид-во КНТ, 2022. 84с.

2. Пометун О. І., Пироженко Л. В.. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : навч.-метод. посіб. К.: А.С.К., 2003. 192 с.

3. Провоторова Н. В. Застосування інтерактивних методів при формуванні мотивації до професійної діяльності державних службовців як представників соціономічних професій. *Проблеми сучасної психології*. Вип. 7. Кам'янець Подільський: Аксіома, 2010. С. 561-571.

4. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб.. К. : Таксон, 2006. 88 с.

5. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.

6. Уолцер М. Про толерантність. / пер з англ. М. Луцкішко. Х. : РА-Каравела, 2003. 148 с.